

УДК 343.97

Кіріленко Федір Олександрович,

кандидат юридичних наук,

заступник начальника управління

медіакомунікацій Міністра

Департаменту організаційно-апаратної роботи

Міністерства внутрішніх справ України, м. Київ, Україна,

ORCID ID 0060-0003-3646-5371

Марценко Валентин Євгенович,

заступник начальника відділу стратегічного аналізу

Департаменту організаційно-апаратної роботи

Міністерства внутрішніх справ України

м. Київ, Україна

ШАХРАЙСТВА, ВЧИНЕНІ В УКРАЇНІ У 1960–2018 РОКАХ

У статті досліджено статистичні дані Міністерства внутрішніх справ України, які відображають результати діяльності правоохоронних органів у 1960–2018 роках із виявлення випадків шахрайств. Розглянуто поняття та види шахрайства, передбачені статтями Кримінального кодексу України, надано їх загальну характеристику. Основний спектр питань зосереджено на динаміці зареєстрованих злочинів як у розрізі регіонів, так і по Україні загалом. Окрему увагу приділено специфіці відмінностей в їх рівні та структурі між різними історичними регіонами України. Дослідження ґрунтується на офіційній статистиці органів внутрішніх справ України. Матеріали доповнено первинними статистичними даними.

Ключові слова: шахрайство, злочини проти власності, склади злочину, види шахрайства.

Шахрайство є доволі розповсюдженим способом незаконного заволодіння чужим майном. Тому існує нагальна потреба в дослідженні цього виду правопорушення. Крім цього, необхідність здійснення аналізу статистичних показників Міністерства внутрішніх справ України, які відображають динаміку злочинів, пов'язаних із випадками шахрайств у 1960–2018 роках, зумовлена потребою висвітлення та оцінювання інформації щодо таких видів злочинів у зазначений період. Це потребує системного аналізу проблеми, проведення комплексних досліджень, встановлення спільних рис цих діянь та їх відмінностей для вдосконалення на таких підставах закону про кримінальну відповідальність за шахрайство.

Вирішенню питань кримінально-правової характеристики шахрайства приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних вчених: Г.М. Борзенков, Ю.М. Биков, Б.В. Волженкін, В.О. Глушков, В.Г. Гончаренко, О.О. Дудоров, В.П. Ємельянов, П.М. Коваленко, Л.М. Кривоченко, О.В. Лисодед, П.С. Мати-

© Kirilenko Fedir, Martsenko Valentyn, 2020

шевський, М.І. Мельник, В.Р. Мойсик, М.І. Панов, К.Л. Попов, В.І. Шакун, М.Д. Шаргородський та ін. Однак, незважаючи на розробленість цієї теми, є низка проблемних питань, передусім пов'язаних із відсутністю сучасних об'єктивних даних про стан виявлення випадків шахрайств, вчинених в Україні у 1960–2018 роках. Зазначені обставини зумовили актуальність обраної теми та визначили необхідність її дослідження.

Метою наданої статті є огляд, аналіз та оприлюднення статистичних даних, які відображають результати діяльності правоохоронних органів у період 1960–2018 роках, пов'язані з виявленням випадків шахрайства.

Особливої актуальності зазначена тематика дослідження набуває в сучасних реаліях України, у зв'язку з військовими подіями на Сході, анексією Криму, а також негативними тенденціями розвитку злочинності, що прослідковуються з 2013 року і донині та яка характеризується суттєвими кількісно-якісними змінами в її стані, структурі, динаміці й географії. Елементами наукової новизни статті є інформаційна база дослідження, оскільки робота базується на результатах вивчення звітних даних Міністерства внутрішніх справ України за 1960–2018 роки. Матеріали можуть бути корисними у науково-дослідній сфері, у навчальному процесі тощо.

Є досить багато способів заволодіння чужим майном. Одним із видів злочинів проти власності є шахрайство. Шахрайство слід відрізнити від інших випадків заволодіння майном або правом на майно. Відмінність між ними полягає в тому, що при шахрайстві обман є засобом заволодіння майном чи правом на майно, а не засобом доступу до майна або його утримання. Тому обман чи зловживання довірою з метою доступу до матеріальних цінностей і наступне таємне або відкрите ними заволодіння не є шахрайством. Такі дії кваліфікуються відповідно як крадіжка, грабіж або розбій.

Уперше найбільш близько до сучасного поняття шахрайство як отримання з корисливою метою майна або права на майно шляхом зловживання довірою або обманом було визначено у статтях 187 та 188 Кримінального кодексу 1922 року. Кримінальний кодекс УРСР 1960-го року успадкував визначення шахрайства практично без змін, таким же це визначення перейшло й до Кримінального кодексу України 2001 року. Головною відмінністю сутності шахрайства у двох згадуваних вище документах було те, що у Кримінальному кодексі 1960-го року тяжкість злочину “шахрайство” визначалося залежно від виду власності майна. Прийнятий у незалежній демократичній Україні Кримінальний кодекс 2001 року остаточно припинив диференціацію ступеня тяжкості шахрайства залежно від форми власності майна, замінивши цей критерій на розмір шкоди та спосіб вчинення злочину.

Системний аналіз положень ст. 190 Кримінального кодексу України дозволяє стверджувати, що головними критеріями, які визначають, а також підвищують суспільну небезпеку шахрайства, є: розмір завданої майнової шкоди; наявність співучасті та її вид; специфічний спосіб – шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки [1].

В Україні за шахрайство передбачена як кримінальна, так й адміністративна відповідальність. Законодавство передбачає покарання за шахрайство від штрафу

в розмірі 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і аж до 12 років позбавлення волі з конфіскацією майна.

Отже, розглянемо офіційні статистичні дані правоохоронних органів щодо випадків шахрайств, які були виявлені в Україні у 1960–2018 роках.

На початку 60-х років відбувається збільшення кількості зареєстрованих випадків шахрайств (2208). У наступні роки (1963–1970) спостерігається загальна тенденція до їх зменшення. При цьому їх максимальне значення зафіксовано у 1963 році (2106), мінімальне у 1966 році (1649). Найменша питома вага шахрайств до всіх злочинів зареєстрована на початку періоду (1,3 %), а найбільша у 1964 році (1,8 %). Аналогічно змінюється і значення питомої ваги шахрайств до злочинів за напрямком діяльності карного розшуку: найменша на початку 60-х років (2 %), найбільша у 1964 році (3,3 %). У цей же період залишається незначною кількість нерозкритих злочинів. Найбільше шахрайств не розкрито у 1961 році (17), найменше у 1969 році (3).

З-поміж розкритих шахрайств найбільше скоєно особами, які раніше вчиняли злочини – 3880, особами у стані сп'яніння – 454, групою осіб – 390, неповнолітніми або за їх співучасті – 285.

Максимальне значення зареєстровано у 1974 році (2126), мінімальне у 1973 році (1622). Питома вага шахрайств до всіх злочинів зменшувалася з 1,5 % на початку періоду до 1,1 % наприкінці, відносно злочинів за напрямом діяльності карного розшуку з 2,6% до 1,7 %. Кількість нерозкритих шахрайств за цей період поступово збільшується з 11 на початку до 93 вкінці.

Як і в попередньому періоді з-поміж розкритих шахрайств більшість було скоєно особами, які раніше вчиняли злочини (4238). Збільшується кількість шахрайств, скоєних особами у групі (1004), особами у стані сп'яніння (814). Неповнолітніми особами або за їх співучасті скоєно 303 шахрайства.

Найбільше шахрайств зареєстровано у Дніпропетровській (1956), Донецькій (1383), Харківській (1569), Кримській (1173), Львівській (1067), Одеській (1019) областях та місті Києві (1224). Найменше – у Чернігівській області (156).

Зростає майже у 2,5 рази (з 2605 до 6121) кількість шахрайств і у 80-х роках. Їх питома вага до всіх злочинів збільшується із 1,2 % до 1,7%, відносно злочинів за напрямом діяльності карного розшуку – з 2 % до 2,3 %. Кількість нерозкритих шахрайств за цей період зростає майже в п'ять разів (з 48 до 2978).

Найбільше шахрайств з-поміж розкритих скоєно особами, які раніше вчиняли злочини (6363). Майже в три рази менше скоєно шахрайств групою осіб (1847), особами у стані сп'яніння (836) та неповнолітніми особами або за їх співучасті (734). Максимальна кількість шахрайств зареєстрована у Донецькій (3841), Дніпропетровській (3485), Харківській (2671), Ворошиловградській (2095), Кримській (1964), Запорізькій (1914), Одеській (1807) областях та місті Києві (3406). Мінімальна – у Чернігівській (356) та Закарпатській (385) областях.

Тенденція до збільшення кількості шахрайств зберігається і у 90-х роках. За десять років незалежності України кількість шахрайств збільшилась більше ніж у 2 рази (з 6670 до 16050). Питома вага шахрайств до всіх злочинів збільшується із 1,6 % до 3,1 %, а до злочинів за напрямом діяльності карного розшуку – з 2 %

© Kirilenko Fedir, Martsenko Valentyn, 2020

до 4 %. До середини 90-х років поступово збільшується до 4149 кількість нерозкритих шахрайств, а в кінці 90-х зменшується до 3232.

З-поміж розкритих більшість шахрайств було скоєно особами, які раніше вчиняли злочини (11973), та групою осіб (10531). Неповнолітніми особами вчинено 2339 шахрайств, особами в стані сп'яніння – 1773.

Як свідчать статистичні дані, найбільше шахрайств у цей період зареєстровано у Харківській (29406), Дніпропетровській (11287), Донецькій (7798), Кримській (45470), Луганській (8649), Запорізькій (6654) областях та місті Києві (10908). Найменше – у Чернігівській області (979).

Зберігається тенденція до збільшення кількості шахрайств й у 2001–2010 роках. Мінімальна їх кількість зареєстрована у 2001 році (16516), максимальна – у 2010 (24879). Питома вага шахрайств до всіх злочинів збільшується із 3,3 % до 5,3 %, а кількість нерозкритих шахрайств збільшується майже у 4 рази (з 3017 до 12290).

Традиційно більшість шахрайств вчинено групою осіб (19791) та особами, які раніше вчиняли злочини (19078), особами у стані сп'яніння (4864), неповнолітніми або за їх співучасті (4823). Найбільшу кількість шахрайств зареєстровано у Харківській (18552), Донецькій (16594), Дніпропетровській (15326), Луганській (10818), Запорізькій (8735) областях, АР Крим (8149) та місті Києві (18236).

У 2011–2012 роках зменшується до 23317 кількість зареєстрованих випадків шахрайств, а в 2013 році різко збільшується до 47142 та знову зменшується у 2014 році до 41963. Відповідно, змінюється і значення питомої ваги шахрайств до всіх злочинів. Максимальне значення – у 2013 році (8,4 %), мінімальне – у 2011 році (4,7 %). У ці роки збільшується кількість нерозкритих шахрайств. Максимальне значення їх фіксується у 2013 році (28025).

Як і в попередні роки найбільшу кількість шахрайств скоєно особами, які раніше вчиняли злочини (17719), особами у стані сп'яніння (2562), групою осіб (4451), неповнолітніми або за їх співучасті (1186). Максимальну кількість шахрайств у цей період зареєстровано у місті Києві (18519), Донецькій (11783), Дніпропетровській (11689), Запорізькій (9070), Харківській (8362) та Луганській (8209) областях.

У 2015–2016 роках знову відновлюється тенденція до збільшення кількості шахрайств. Їх кількість сягає 46019. Починаючи з 2017 року кількість шахрайств зменшується і у 2018 році складає 33290. Питома вага шахрайств до всіх злочинів за останні чотири роки зменшується з 8,1 % до 6,8 %. Відповідно до кількості зареєстрованих шахрайств змінюється і залишок нерозкритих шахрайств у цей період. Максимальний залишок зафіксовано у 2016 році (35234), мінімальний у 2018 році (23162).

З-поміж розкритих традиційно більшість шахрайств вчинено особами, які раніше вчиняли злочини (9793), групою осіб (3004), неповнолітніми особами або за їх співучасті (656) та особами у стані сп'яніння (563).

Найбільше шахрайств зареєстровано у місті Києві (28094), Запорізькій (12566), Дніпропетровській (10931) та Харківській (12473) областях.

Статистика свідчить, що за роки Радянської влади (1960–1990) в Україні виявлено 28927 осіб, які вчинили шахрайства, з них притягнуто до кримінальної відповідальності 25497 осіб. Питома вага осіб, які вчинили шахрайство у ці роки, до всіх осіб, що скоїли злочини, становить 0,7 відсотка. За роки незалежності в Україні виявлено 119823 особи, які вчинили шахрайство. Це майже у чотири рази більше, ніж за роки радянської влади. Питома вага всіх осіб, які вчинили шахрайство, до всіх осіб, що скоїли злочини в ці роки, складає 4,1 %.

З-поміж виявлених осіб, які учинили шахрайства в радянський період, більшість (46 %) складають особи у віці від 30 до 50 років, частина осіб, які вчинили шахрайство у віці 25–29 років, складає 19,4 %, у віці 18–24 років – 17,3 %. Найменше шахрайств учинено особами у віці 14–17 років (3,3 %) та особами старше 50 років (4,8 %)

За роки незалежності України не відбулося змін у віковому складі осіб, які учинили шахрайство. Більшість, як і в радянські часи, складають особи у віці 29–59 років (49,1 %), далі – особи у віці 25–28 років (26,7%), особи у віці 18–24 роки (17,7 %), найменше шахрайств учинено особами у віці старше 60-ти років (1,6 %) та неповнолітніми (4,8 %).

Щодо освіти, то в радянський період найбільшу кількість шахрайств було учинено учнями професійно-технічних училищ (270), дещо менше учнями вищих навчальних закладів (235) та учнями середніх навчальних закладів (66). У роки незалежності України, як і в радянські роки, більшість зареєстрованих шахрайств учинено учнями професійно-технічних училищ (1232), збільшується кількість учнів середніх навчальних закладів, які вчинили шахрайство (1175) та вищих навчальних закладів (821).

За своїм соціальним становищем й родом занять переважну більшість шахрайств було скоєно працевдатними особами, які не працювали і не навчалися. У 60-х роках спостерігається коливання кількості таких осіб з тенденцією до зменшення. Максимальна їх кількість зареєстрована у 1962 році (494), а мінімальна у 1967 році (298). Ця тенденція змінюється у 70-х роках, коли відбувається поступове збільшення кількості працевдатних осіб, які на час вчинення шахрайства не працювали і не навчалися (з 358 до 454). Збільшення їх кількості продовжується до середини 80-х років (606). У другій половині 80-х років така тенденція: кількість працевдатних осіб, які на час вчинення шахрайства не працювали і не навчалися, зменшується з 504 до 382.

Проте у 90-х роках зростає майже у 5 разів (з 637 до 3066) кількість працевдатних осіб, які на час вчинення шахрайства не працювали і не навчалися, і до 2010 року сягає 5266. Починаючи з 2011 року кількість таких осіб поступово зменшується та в 2015 році сягає свого мінімального значення (2171), а в 2016–2018 роки збільшується з 2186 до 2623.

Статистика свідчить, що у 60-х роках спостерігається тенденція до збільшення кількості робітників, які вчинили шахрайство (з 177 до 384). Ця тенденція продовжується й у 70-х роках. Кількість робітників, які вчинили шахрайство, збільшується з 358 до 483. Збільшення їх кількості зберігається до середини 80-х ро-

ків, досягнувши максимального значення (759). У другій половині 80-х років зареєстровано дещо меншу кількість робітників, які вчинили шахрайство (з 714 до 409).

У 90-х роках відбувається коливання зареєстрованих випадків шахрайств, які вчинили робітники. Максимальне значення зафіксовано у 1991 році (452), мінімальне – у 1999 році (243). Ця тенденція змінюється у 2001–2010 роках. За цей період кількість робітників, які учинили шахрайство, збільшується з 267 до 647, а в 2011–2012 роках зменшується до 503. *Із 2013 року у статистичній звітності дані про кількість робітників, які учинили шахрайство, відсутні.*

Ще однією категорією осіб, які вчиняли шахрайство, є колгоспники. За статистичними даними на початку 60-х років кількість зареєстрованих випадків шахрайств, які учинили колгоспники, коливається з тенденцією до зменшення (з 54 до 33). Аналогічна тенденція спостерігається і в 70-х роках. На початку періоду їх кількість становила 61, а в кінці – збільшилася до 70.

У 1991 році кількість колгоспників, які вчинили шахрайство, зростає до 33 та у 1996 році досягає свого максимального значення (54). Починаючи з 2001 року, кількість колгоспників, які учинили шахрайство, поступово знижується і у 2012 дорівнює 9. *Із 2013 року у статистичній звітності дані про кількість колгоспників, які учинили шахрайство, відсутні.*

Найменшу категорію осіб, які вчинили шахрайство, за своїм соціальним становищем і родом занять, складають службовці. У 60-х роках їх кількість збільшилася із 48 до 109. Тенденція до збільшення зберігається у 80-х роках: від 136 у 1981 році до 190 у 1987 році. Тільки в останні три роки цього періоду спостерігається поступове зниження (з 103 до 92).

На початку 90-х до 70 зменшується кількість службовців, які учинили шахрайство, та вже з 1993 року поступово збільшується до 231. Надалі спостерігається коливання їх кількості: від 202 у 2001 році до різкого зниження до 7 у 2002 році. У 2011 році кількість службовців, які вчинили шахрайство, підвищується до 56, та у 2018 році поступово зменшується до 7.

За інтенсивністю й характером злочинної діяльності виділяємо осіб, які раніше вчиняли злочини. У 60-х роках спостерігається збільшення кількості раніше судимих осіб, що учинили шахрайство, з 282 до 338. Таке збільшення продовжується у 70-х роках: 320 на початку періоду і 355 в його кінці.

Тенденція до збільшення кількості раніше судимих осіб, які вчинили шахрайство, зберігається і в першій половині 80-х років: їх кількість збільшується із 385 до 466. У другій половині 80-х їх кількість дещо зменшується (з 354 до 276). У 90-х роках знову відбувається зростання кількості зареєстрованих раніше судимих осіб, що вчинили шахрайство: від 383 на початку періоду та до 527 в його кінці. Тенденція до збільшення кількості раніше судимих осіб, що учинили шахрайство, зберігається і надалі і з 2001 по 2010 рік збільшується майже у п'ять разів – з 475 до 2312 відповідно. Таке збільшення продовжується й у 2011–2012 роках та сягає 3589. У 2013–2016 роках спостерігається зменшення кількості раніше судимих осіб, що учинили шахрайство, з 1854 до 1256. У 2017 році їх кількість зростає до 1392, а у 2018 знову знижується до 1327.

Із 1967 року у статистичних даних обліковуються особи, які скоїли шахрайство у стані сп'яніння. За період 1967–1970 років зареєстровано 98 та 94, відповідно,

випадків шахрайств. Тенденція до зменшення їх кількості спостерігається протягом 70-х років (від 130 до 90). У 80-х роках відбувається коливання кількості осіб, які вчинили шахрайство у стані сп'яніння, з тенденцією до зменшення. Максимальне значення зареєстровано у 1983 році – 104, мінімальне у 1988 році – 42. Починаючи з 90-х років збільшується з 79 до 142 кількості зареєстрованих випадків скоєних шахрайств у стані сп'яніння.

У 2011 році кількість осіб, які вчинили шахрайство у стані сп'яніння дорівнює 859. В останні 7 років кількість таких осіб поступово знижується (з 683 до 118).

Зрозуміло, що реальна кількість випадків вчинення цього злочину, яка включає нерозкриті кримінальні правопорушення та випадки, коли жертва навіть не зверталася до правоохоронців, в десятки разів більша. Кількість шахрайств в Україні в період незалежності, у порівнянні з радянським періодом, стрімко зростає. Лідерами за кількістю шахрайств є місто Київ, Дніпропетровська, Донецька, Харківська та Запорізька області.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що в сучасних економічних умовах шахрайство набирає обертів та є надзвичайно різноманітним за тими чи іншими елементами його криміналістичної характеристики, та як виду злочину проти власності. Шахраї розробляють та реалізують все нові форми та види злочинної діяльності. І це потребує адекватної превентивної реакції як з боку держави, її правоохоронних органів, так і з боку кожного громадянина.

Шахрайство (всі види)		1960-1980																					
За роками, в абсолютних цифрах і відсотках		1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	
всього осіб	Зареєстровано	1	1689	2022	2208	2106	2005	1977	1649	1785	2009	1766	2064	1892	2024	1622	2126	1752	1905	1712	1743	2004	2168
	до всіх злочинів	2	1.3	1.3	1.5	1.6	1.8	1.8	1.4	1.5	1.6	1.4	1.5	1.4	1.5	1.3	1.5	1.2	1.3	1.2	1.1	1.1	1.1
	до злочинів із характером діяльності кримінального розшуку	3	2.0	2.2	2.3	3.2	3.3	3.0	2.2	2.4	2.6	2.3	2.5	2.4	2.6	2.1	2.2	1.9	2.0	1.9	1.8	1.8	1.7
	не розкрито	4	6	17	6	4	10	6	7	9	9	3	10	11	15	12	58	61	36	34	40	93	87
із числа зареєстрованих	неповнолітні чи за їх участю	5	7	10	24	19	18	15	26	51	32	39	44	33	30	23	28	32	37	19	26	28	47
	групою осіб	6	x	x	x	x	x	x	x	86	72	112	120	93	62	120	124	84	124	76	79	114	128
	особами, які раніше вчинили злочини	7	568	563	620	684	691	784	x	x	x	x	x	522	506	333	533	345	483	306	343	395	472
	особами у стані сп'яніння	8	6	19	82	91	125	131	x	x	x	x	x	114	103	86	85	90	74	55	54	80	73

Контингент осіб		1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980		
віковий склад	Усього виявлено	9							893	869	926	1065	956	973	1035	1106	1095	1115	993	961	987	1261		
	питома вага до всіх осіб	10							0.7	0.6	0.7	0.7	0.7	0.7	0.8	0.8	0.7	0.7	0.7	0.7	0.6	0.7		
	із числа неповнолітніх прилегло до кримінальної відповідальності	11	778	963	937	922	713			710	673	754	919	773	782	764	877	722	812	727	760	788	986	
	14 - 17 років	12		2	7	12	9	4		23	23	21	26	20	14	15	26	27	30	16	20	23	41	
	18 - 24 років	13								117	145	159	184	167	158	179	200	190	152	147	155	155	197	
	25 - 29 років	14								207	182	154	193	162	161	158	201	224	246	212	220	189	229	
	30 - 49 років	15								x	x	x	x	x	533	558	571	574	550	553	492	460	509	661
	50 років і старше	16								x	x	x	x	74	82	112	105	104	134	126	106	111	133	
	робітників	17	177	239	295	312	214			393	303	348	384	358	376	391	428	402	424	370	371	397	483	
	колегоспівників	18	28	54	34	45	31			37	42	38	33	61	56	71	42	55	69	50	40	49	70	
службовців	19	48	96	83	67	62			109	103	101	109	76	83	95	118	111	113	84	86	89	121		
учнів	20	6	3	10	8	6			9	9	10	13	7	9	5	19	18	16	13	12	15	36		
ут.ч.	працівників Міносвіти	21		1					2	1	2	3	2		1	1	4	1	3	1	2	1		
	працівників Комітету із проф.тех.освіти	22				3	1		2	1	4	8	2	4	2	7	5	6	2	4	1	11	24	
	працівників Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти	23							5	7	3	2	1	3	1	9	4	6	7	7	7	2	4	
	працівників, які не працювали і не навчалися	24	472	494	457	402	352			298	361	381	469	358	356	367	422	408	385	367	356	355	454	
	осіб, які раніше вчинили злочини	25	282	354	332	335	293			295	302	309	338	320	312	301	334	342	360	310	306	295	355	
	осіб у стані сп'яніння	26								98	96	93	94	130	125	123	118	121	105	104	76	90	101	
	членів і кандидатів у члени КПРС	27	11	23	24	18	28			39	26	28	26	32	32	26	38	31	49	38	33	29	50	
	членів ВЛКСМ	28	65	22	33	22	18			44	81	36	57	35	33	36	52	60	51	47	57	53	64	

Шахрайство (всі види)

1981-2000

За роками, в абсолютних цифрах і відсотках

		1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	
Кількість варт.	Зареєстровано	1	2605	2531	2855	2734	3050	3416	3094	3206	4291	6121	6670	5979	7387	11536	10516	12092	19417	17111	17699	16050
	до всіх злочинів	2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	1.4	1.3	1.3	1.3	1.7	1.6	1.2	1.4	2.0	1.6	2.0	3.3	2.9	3.1	2.9
	до злочинів за напрямком діяльності кримінального розшуку	3	2.0	1.9	1.9	1.9	2.1	2.6	2.3	1.9	1.8	2.1	2.0	1.5	1.6	2.4	2.0	2.4	4.1	3.7	4.0	3.6
	не розкрито	4	48	56	229	203	268	192	409		1968	2978		2979	2871	4273	3831	4116	4149	3963	3480	3232
в числі розкритих	неповнолітніми чи за їх участю	5	56	37	62	48	59	79	83	65	89	156	147	152	194	288	212	254	242	245	293	312
	групою осіб	6	138	121	172	140	185	193	155	210	168	365	539	480	471	491	686	1451	1359	1183	1150	2721
	особами, які раніше вчинили злочини	7	498	441	511	490	558	709	945	617	617	977	1152	677	982	662	989	1099	1203	1549	1836	1824
	особами у стані сп'яніння	8	93	85	80	86	62	65	95	52	79	139	114	115	134	156	207	212	193	238	216	188

Контингент осіб

		1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000		
Віковий склад	Усього виявлено	9	1394	1499	1613	1539	1725	1746	1511	1325	1014	1326	1420	1283	1559	1711	2105	2726	4422	4513	3442	4265	
	питома вага до всіх осіб	10	0.7	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.7	0.8	0.6	0.7	0.8	0.6	0.6	0.6	0.6	0.8	1.3		1.1	1.4	
	із числа виявлених притягнуто до кримінальної відповідальності	11	1152	1191	1197	1200	1170	1243	866	610	593	915	936	811	1032	1097	1483	2045	3511	3477	2797	3347	
	14 - 17 років	12	44	41	49	48	54	75	59	67	78	94	91	81	125	191	156	111	118	132	144	153	
	18 - 24 років	13	208	244	275	266	292	288	297	249	232	338	355	332	444	581	641	765	1087	1009	866	1013	
	25 - 29 років	14	291	284	298	280	332	324	270	290	206	287	305	267	301	295	387	538	839	589	714	817	
	30 - 49 років	15	706	778	991	945	707	1059	885	719	498	607	670	603	689	644	921	1312	2378	2513	1684	2222	
	50 років і старше	16	145	152	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	60
	робітників	17	565	576	678	668	759	714	591	642	351	409	452	369	387	352	375	343	474	396	243	368	
	колегоспівників	18	71	128	81	77	79	77	64	42	40	51	33	46	42	38	47	54	41	38	15	26	
службовців	19	136	149	139	157	183	174	190	103	73	92	79	70	96	87	102	176	245	220	140	231		
учнів	20	40	35	40	34	44	65	55	48	57	62	55	38	83	106	90	65	66	61	28	72		
Уч.ч.	працівників Міносвіти	21	1	4	2		5	5	6	6	3	9	5	17	28	32	19	25	15	74	18		
	працівників Комітету із проф.тех.освіти	22	13	7	10	17	21	30	23	12	22	33	20	8	25	31	24	21	11	15	24	19	
	працівників Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти	23	19	15	17	15	14	22	19	16	20	17	23	20	33	38	29	25	30	31	25	35	
	працівників, які не працювали і не навчалися	24	474	485	524	483	606	504	383	343	382	561	637	639	839	957	1276	1733	3254	31373	2634	3066	
	осіб, які раніше вчинили злочини	25	385	384	457	390	434	466	354	282	276	375	383	285	319	293	348	386	419	497	527	513	
	осіб у стані сп'яніння	26	86	89	104	96	96	80	65	42	60	84	79	102	80	115	126	129	137	137	142	111	
	членів і кандидів учасники КІРС	27	54	75	60	49	53	67	75	35	23	20	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
	членів ВЛКСМ	28	89	87	104	104	120	113	119	135	93	62	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	

Шахрайство (всі види)

2001-2018

За роками, в абсолютних цифрах і відсотках

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Кількість варт.	Зареєстровано	1	16516	15270	19639	19804	23114	21303	21487	20353	23219	24879	24058	23317	47142	41963	45904	46019	37014	33290
	до всіх злочинів	2	3.3	3.4	3.5	3.8	4.8	5.1	5.4	5.3	5.3	5.0	4.7	5.3	8.4	7.9	8.1	7.8	7.1	6.8
	до злочинів за напрямком діяльності кримінального розшуку	3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	не розкрито	4	3017	2678	7856	9751	11459	9896	9604	8654	10628	12920	12386	12073	28025	25141	28674	35234	25374	23162
в числі розкритих	неповнолітніми чи за їх участю	5	294	305	336	461	751	729	660	435	416	436	404	331	265	186	172	222	159	103
	групою осіб	6	1169	956	1520	1619	5526	2008	2096	1916	1576	1405	1518	1518	587	828	752	576	954	722
	особами, які раніше вчинили злочини	7	1428	1332	1559	1709	2299	2051	2314	2102	226	4058	5795	6018	3106	2800	2490	2392	2650	2261
	особами у стані сп'яніння	8	177	161	244	349	518	539	632	587	706	951	1005	775	488	294	154	156	145	108

Контингент осіб

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Віковий склад	Усього виявлено	9	3523	3142	3595	4427	5602	5420	6667	5991	6896	8208	7989	7683	5041	4344	3410	3010	3775	3654
	питома вага до всіх осіб	10																		
	із числа виявлених притягнуто до кримінальної відповідальності	11	2687	2644	3176	4132	5138	5121	6064	5700	6391	8078	7848	7511	x	x	x	x	x	x
	14 - 17 років	12	129	168	202	318	539	487	432	284	283	310	269	250	198	144	139	127	105	91
	18 - 24 років	13	904	840	952	1465	2007	2070	2222	1833	1797	3477	3326	3002	2155	1938	1589	1348	1478	1190
	25 - 29 років (25-28 в 2002 р)	14	647	473	571	649	858	827	1088	1048	1263		4270	4242	2426	2179	1648	1501	2083	2259
	30 - 59 років (29-59 в 2002 р)	15	1792	1615	1799	1947	2124	1971	2850	2745	3450	4278	4270	4242	2426	2179	1648	1501	2083	2259
	60 років і старше	16	51	46	71	48	74	65	75	429	103	143	124	189	87	82	34	32	109	114
	робітників	17	267	250	337	415	479	466	575	563	647	501	508	503	x	x	x	x	x	x
	працівників с/г	18	18	7	14	12	7	5	10	5	6	12	7	9	x	x	x	x	x	x
службовців	19	202	7	13	15	8	12	12	23	13	21	56	53	11	11	13	9	9	7	
учнів	20	58	45	80	122	210	194	153	97	106	148	194	187	206	190	147	153	115	95	
Уч.ч.	загальноосвітніх навчальних закладів	21	16	26	36	48	83	65	76	39	42	57	82	84	60	59	49	45	36	30
	професійно-технічних училищ	22	22	11	26	36	80	80	53	43	43	64	72	70	105	91	72	73	51	42
	вищих закладів освіти	23	19	8	18	38	47	49	24	15	21	27	40	33	41	40	26	35	28	23
	працівників, які не працювали і не навчалися	24	2607	2189	2416	3007	3854	3635	4579	4063	4618	5266	4428	4237	2352	2515	2171	2186	2619	2623
	осіб, які раніше вчинили злочини	25	475	438	690	836	1186	1233	1451	1409	1554	2312	3659	3589	1854	1564	1202	1256	1392	1327
	осіб у стані сп'яніння	26	107	99	232	218	349	421	502	418	533	805	859	683	515	299	163	163	151	118

Шахрайство
(щодо державного та особистого майна громадян)

2001 - 2018

За роками в абсолютних цифрах

Область	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Крим		586	754	702	886	705	850	855	1238	1613	1502	1726	2486	717	6	17	11	16
Вінницька		201	349	365	291	325	245	279	305	646	646	616	1335	1513	1346	1214	1036	761
Волинська		137	173	169	276	460	385	442	449	469	440	320	517	718	810	793	799	692
Дніпропетровська		1333	1490	1565	2038	1568	1479	1675	1644	2534	2076	1764	4015	3834	3345	2538	2272	2776
Донецька		914	1482	1777	2253	1910	1840	1717	2059	2642	2414	2358	4362	2649	1993	2039	1603	1175
Житомирська		153	222	190	213	172	123	233	250	336	338	479	894	763	1234	1166	947	764
Закарпатська		183	223	200	231	143	130	120	178	246	285	249	600	679	831	409	913	586
Запорізька		663	784	862	1069	1072	984	794	1133	1374	1146	1297	2970	3657	4061	4712	2024	1769
Івано-Франківська		198	241	197	201	200	227	248	214	340	365	273	478	612	623	613	204	364
Київська		165	273	257	283	328	373	326	475	605	810	794	1394	1204	1385	1873	1192	1141
Київ		1077	1746	1739	2334	2096	1896	1982	2476	2890	3006	2635	6323	6555	7882	8097	6799	5316
Кіровоградська		147	148	129	233	193	209	233	335	452	368	419	1034	1457	1162	969	818	741
Луганська		646	1227	1250	1414	1176	1167	911	1241	1786	1555	1491	3401	1762	1101	1406	1223	988
Львівська		468	379	508	584	521	496	320	412	934	883	1088	1599	2167	3259	3014	1791	1269
Миколаївська		178	423	373	392	338	234	249	398	558	623	490	951	1036	1560	991	1396	1650
Одеська		481	622	668	714	550	580	467	582	1367	1228	1361	1974	1842	1784	1876	1906	1846
Полтавська		434	530	689	508	438	564	361	546	795	700	643	1612	1745	2149	1865	911	1940
Рівненська		170	250	185	409	272	232	162	265	324	288	242	674	765	628	861	774	819
м. Севастополь		116	225	283	285	340	282	267	458	445	517	453	950	173	1	2	3	8
Сумська		211	248	229	246	219	246	227	340	418	434	339	733	804	813	744	807	773
Тернопільська		57	85	139	215	205	262	198	209	233	210	234	501	557	803	536	655	677
Харківська		5801	2707	1478	1771	1540	1359	1123	1240	1533	1722	1511	2994	2135	2955	4402	2386	2730
Херсонська		156	386	278	298	274	233	356	356	467	555	671	1533	1225	1202	896	1010	769
Хмельницька		139	260	288	337	330	282	353	266	413	422	411	699	867	1260	1100	1046	721
Черкаська		223	413	329	365	295	245	285	412	629	615	616	1323	956	1218	1839	1401	1111
Чернігівська		205	181	191	236	200	179	261	299	358	491	348	589	605	1245	930	675	972
Чернівецька		103	133	136	147	183	175	177	126	277	208	326	669	678	942	845	745	749
Усього по територіальним органам																		
на транспорті		47	73	57	100	107	97	72	118	195	211	163	256	139	54	17	15	
спец. міліція																		
Усього по УРСР		15192	16027	15233	18331	16160	15354	14693	18004	24879	24058	23317	46866	41814	45653	45764	36650	33136

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 28.12.1960. Відомості Верховної Ради УРСР. 1961. № 2.
2. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 20.07.2019).
3. Маримонська А.П., Михайліна Т.В. Шахрайство як вид протиправної поведінки: способи вчинення та проблеми кваліфікації. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Gkv5FI9dSsIJjvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/3872/3905+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> (дата звернення: 22.07.2019).
4. Статистичні таблиці, що характеризують злочинність в Україні в період 1960–2000 років: довідник / упоряд. Ф.О. Кіріленко. Київ: Вид. Паливода А.В., 2019. 242 с.

REFERENCES

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: zatv. 28.12.1960 "Pro zatverdzhennia Kryminalnoho kodeksu Ukrainskoi RSR". "The Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine of 28.12.1960. Information of the Verkhovna Rada of the USSR. 1961. No. 2. [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi Kodeks Ukrainy: zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. "Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 05.04.2001 № 2341-III". URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (date of application: 20.07.2019) [in Ukrainian].
3. Marymonskaya A.P., Mikhailina T.V. Shakhraystvo yak vyd protypravnoi povedinky: sposoby vchynennia ta problemy kvalifikatsii. "Fraud as a type of unlawful behavior: Ways of committing and qualifying issues". URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Gkv5FI9dSsIJjvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/3872/3905+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> (date of application: 22.07.2019) [in Ukrainian].
4. Statystychni tablytsi, shcho kharakteryzuiut zlochynnist v Ukraini v period 1960–2000 rokiv: dovidnyk. "Statistical tables characterizing crime in Ukraine in the period 1960–2000": a guide / summary. F.O. Kirilenko. Kyiv: Publ. A. Palyvoda, 2019. 242 p. [in Ukrainian].

© Kirilenko Fedir, Martsenko Valentyn, 2020

Kirilenko Fedir,
Doctor of Juridical Sciences,
Deputy Head of the Department
of the Minister of Communications
Department of organizational and hardware work
Ministry of Internal Affairs of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
ORCID ID 0060-0003-3646-5371

Martsenko Valentyn,
Deputy Head of Strategic Analysis
Department of organizational and hardware work
Ministry of Internal Affairs of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

FRAUDS COMMITTED IN UKRAINE IN 1960–2018

Fraud is a common way of illegally seizing someone else's property. Therefore, there is an urgent need to investigate this type of offense. In addition, the need to analyze the statistics of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine reflecting the dynamics of crimes related to fraud cases in 1960–2018, due to the need to cover and evaluate information on such crimes during this period. This requires a systematic analysis of new aspects of the problem, conducting comprehensive criminal investigations, establishing common features of these actions and their differences, and improving on this basis the law on criminal liability for fraud.

The materials investigate statistics of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, which reflect the results of the activities of law enforcement agencies in 1960–2018 to detect fraud cases. The concepts and types of fraud provided by the articles of the Criminal Code of Ukraine are considered, their general characteristics are given. The main range of issues is focused on the dynamics of registered crimes, both by region and by Ukraine as a whole. Particular attention is paid to the specific differences in their level and structure between different historical regions of Ukraine. The study is based on official statistics of the Interior Ministry of Ukraine.

Fraud in today's economic environment is extremely diverse in terms of their forensic characteristics, and as a type of crime against property is gaining ground. Scammers are developing and implementing new forms and types of criminal activity. And this requires adequate preventive response from both the state, its law enforcement agencies and every citizen.

The purpose of this article is to review, analyze and publish statistics that reflect the results of the activities of law enforcement agencies related to fraud detection in the 1960–2018 period. Materials are supplemented by primary statistics.

Keywords: fraud, crimes against property, crime scenes, types of fraud.

Отримано 18.02.2020